

LAUSUNTO

Dnro 3515/91/2018

ylitarkastaja Mia Murtomäki

22.8.2018

Työ- ja elinkeinoministeriö
PL 32
00023 VALTIONEUVOSTO
kirjaamo@tem.fi

VIITE Lausuntopyyntönne tietosuojavaltuutetulle TEM/2114/00.04.01/2017, 20.6.2018

Luonnos hallituksen esitykseksi siviilipalveluslain muuttamiseksi sekä siviilipalveluslain muutostarpeita selvittäneen työryhmän muistioista

Yleistä lainsäädäntövalmistelussa huomioon otettavaa koskien tietosuoja

Henkilötietojen käsittelyä koskeva lainsäädäntökehikko on muuttunut. Mikäli henkilötietojen käsittelystä säädetään, tulee asiassa ottaa huomioon 25.5.2018 sovellettavaksi tuleva yleinen tietosuoja-asetus (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/679, annettu 27 päivänä huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suoje- lusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja di- rektiivin 95/46/EY kumoamisesta) ja arvioida perusteet kansallisen liikkumavaran käyttämiseksi.

Näin ollen lainvalmistelussa on huomioitava yleisestä tietosuoja-asetuksesta tulevat reunaehdot kansalliselle lainsäädännölle. Kansallinen lainsäädäntö on mahdollista vain niiltä osin, kuin se asetuksessa nimenomaisesti sallitaan ja niiltä osin, kuin esite- tyt säännökset ovat välttämättömiä yleisen tietosuoja-asetuksen säännösten täyden- tämiseksi.

Kansallinen liikkumavara pohjautuu tietosuoja asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c¹ ja e² alakohtiin sekä arkaluonteisten tietojen osalta 9 artiklan 2 kohdan alakohtiin sekä ri- kostuomioihin ja rikkomuksiin liittyvien henkilötietojen osalta 10 artiklaan. Lisäksi ase- tuksessa on useita artiklakohtaisia tarkennuksia kansallisesta liikkumavarasta. Lain- säädännön on täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhtainen asetettuun tavoitteeseen nähden. Lainsäädännön on oltava myös selkeää, täsmäl- listä ja sen soveltamisen on oltava ennakoitavaa.

Kun henkilötietojen käsittelystä säädetään kansallisessa laissa tietosuoja-asetuksen antaman liikkumavaran puitteissa, käsittelyn oikeusperuste voi sisältää 6 artiklan 2 ja

¹ Käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi;

² Käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi;

3 kohdan mukaan erityisiä säännöksiä, joilla mukautetaan asetuksen sääntöjen soveltamista, muun muassa:

- yleisiä edellytyksiä, jotka koskevat rekisterinpitäjän suorittaman tietojenkäsittelyn lainmukaisuutta;
- käsiteltävien tietojen tyyppiä;
- asianomaisia rekisteröityjä;
- yhteisöjä joille ja tarkoituksia joihin henkilötietoja voidaan luovuttaa;
- käyttötarkoitussidonnaisuutta;
- säilytysaikoja; sekä
- käsittelytoimia ja -menettelyjä, mukaan lukien laillisen ja asianmukaisen tietojenkäsittelyn varmistamiseen tarkoitetut toimenpiteet.

Asiassa on tarkoituksenmukaista ottaa huomioon henkilötietojen käsittelyä koskevat periaatteet, (esimerkiksi tietosuoja-asetuksen 5 artikla) mm. käyttötarkoituksen määrittely, tarpeellisuus ja tietojen minimointi sekä täsmällisyys.

Lainsäädäntöesityksiä on tarkasteltava myös perusoikeusnäkökulmasta. Euroopan unionin perusoikeuskirjan rinnalla on huomioitava kansallinen perustuslaki ja perustuslakivaliokunnan sekä hallintovaliokunnan lausuntokäytäntö. Perustuslain 10 §:n 1 momentti sisältää lainsäädäntötoimeksiannon, jonka mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneessa lausuntokäytännössään pitänyt henkilötietojen suojan kannalta tärkeinä sääntelykohteina ainakin rekisteröinnin tavoitetta, rekisteröitävien henkilötietojen sisältöä, niiden sallittuja käyttötarkoituksia mukaan luettuna tietojen luovutettavuus sekä tietojen säilytysaika henkilörekisterissä ja rekisteröidyn oikeusturvaa. Henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn lain tasolla tulee olla kattavaa, täsmällistä ja tarkkarajaista.

Komissio on asetuksen täytäntöönpanoa koskevan työn yhteydessä toistuvasti painottanut, että kansallista liikkumavaraa tulee käyttää hyvin rajatusti. Tietosuoja-asetuksen määritelmiä ei saa määritellä uudelleen ja suoraa toistamista tulee välttää. Viittaukset asetukseen ovat kuitenkin mahdollisia. Kaikessa kansallisessa lainsäädännössä on huomioitava asetusinstrumentin tarkoitus eli se, että asetusta tulee soveltaa yhdenmukaisesti jäsenvaltioissa.

Lakiluonnoksen henkilötietojen käsittelyä koskevat säännösehdotukset

Tässä lausunnossa on kiinnitetty huomiota niihin säännösehdotuksiin, jotka edellyttävät jatkovalmistelua;

Esitysluonnoksessa on todettu, että sääntelyn kohteena oleva henkilötietojen käsittely kuuluu tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan.

Yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisen alkaessa tulee henkilötietojen käsittelyllä olla asetuksen 6 artiklan mukainen perusta. Henkilötietojen käsittelyn kohdistuessa yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuihin erityisiin henkilötietoryhmiin, tulee henkilötietojen käsittelyssä täytyä myös jokin 9 artiklan 2 kohdassa luetelluista

tilanteista. Osa 9 artiklan 2 kohdan henkilötietojen käsittelyn oikeuttavista tilanteista on suoraan rekisterinpitäjään sovellettavissa, osa edellyttää kansallista lainsäädäntöä, jossa säädetään asianmukaisista erityisistä toimenpiteistä rekisteröityjen perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi. Tältä osin erityisiä henkilötietoryhmiä koskevia tietoja ovat ainakin terveydentilaa koskevat tiedot.

Valitulla käsittelyn oikeudellisella perusteella on vaikutuksia myös rekisteröityjen oikeuksiin, esim. mm. vastustamisperiaate. (Ks. tarkemmin Tietosuojavaltuutetun toimiston lainsäädäntölausuntoja varten annettu ohje 16.10.2017, 4.3. Käsittelyn oikeusperuste ja käsiteltävien henkilötietojen luonne sekä lopussa oleva rajoituksia koskeva kaavio). Tältä osin tulee olla määriteltynä käsittelyn oikeudellinen peruste (6 artikla 1 c tai 1e ja 9 artikla esim. 1 b tai 1 g sekä 10 artikla Rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyvien henkilötietojen käsittely³).

Perustuslain 2 §:n ja asetuksen näkökulmasta ehdotetut säännökset voivat olla tarpeellisia rekisterinpitäjän lakisääteisen veloitteen noudattamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan yleisen edun mukaisen tavoitteen ja viranomaisentehtävän suorittamiseksi. Ehdotuksessa voidaan tuoda esiin esim. se, ettei siviilipalveluslain tarkoittamaa toimintaa ja velvoitteita sekä siviilipalvelusrekisterin rekisterinpitäjyyttä ja henkilötietojen käyttöä ja luovutusta voida tarkoituksenmukaisesti toteuttaa ilman tietosuoja-asetusta täsmentävää kansallisen liikkumavaran puitteissa toteutettua sääntelyä asetuksen 6 artiklan 2 ja 3 kohdassa tarkoitettulla tavalla.

Tietosuoja-asetuksen 26 artikla mahdollistaa yhteisrekisterinpidon. Artiklan 1 kohdan mukaan, jos vähintään kaksi rekisterinpitäjää määrittää yhdessä käsittelyn tarkoitukset ja keinot, ne ovat yhteisrekisterinpitäjiä.⁴

Lakiluonnoksen kohdassa **Siviilipalvelusrekisteri ja tietosuoja** 88 § *Rekisterinpitäjät*, on ehdotettu säädettäväksi: *Siviilipalveluskeskus on siviilipalvelusrekisterin päävastuullinen rekisterinpitäjä*. Voimassa olevaa säännöstä on ehdotettu supistettavaksi siten, ettei pykälästä käy selkeästi ilmi rekisterinpitäjän tehtävät, mm. siten kuin nykyisessä säädöksessä on ollut. Ehdotuksessa ei myöskään ole määritelty muita rekisterinpitäjiä, ellei tarkoituksena ole säilyttää nykyisen lain 88 §:n 2, 3 ja 4 momentteja.

Kiinnitämme huomiota siihen, että termi ”päävastuullinen” ei ole tietosuoja-asetuksessa taikka ehdotetussa tietosuojalaissa esiintyvä termi. Tällaista ilmaisua voidaan informatiivisena määritteellä käyttäen, mikäli rekisterinpitäjien tehtävistä on kuitenkin

³ 10 artikla **Rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyvien henkilötietojen käsittely**. Rikostuomioihin ja rikkomuksiin tai niihin liittyviin turvaamistoimiin liittyvien henkilötietojen käsittely 6 artiklan 1 kohdan perusteella suoritetaan vain viranomaisen valvonnassa tai silloin, kun se sallitaan unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä, jossa säädetään asianmukaisista suojatoimista rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien suojelemiseksi. Kattavaa rikosrekisteriä pidetään vain julkisen viranomaisen valvonnassa.

⁴ 26 artikla **Yhteisrekisterinpitäjät** 1.) Jos vähintään kaksi rekisterinpitäjää määrittää yhdessä käsittelyn tarkoitukset ja keinot, ne ovat yhteisrekisterinpitäjiä. Ne määrittelevät keskinäisellä järjestelyllä läpinäkyvällä tavalla kunkin vastuualueen tässä asetuksessa vahvistettujen velvoitteiden noudattamiseksi, erityisesti rekisteröityjen oikeuksien käytön ja 13 ja 14 artiklan mukaisten tietojen toimittamista koskevien tehtäviensä osalta, paitsi jos ja siltä osin kuin rekisterinpitäjiin sovellettavassa unionin oikeudessa **tai jäsenvaltion lainsäädännössä määritellään rekisterinpitäjien vastuualueet**. Järjestelyn yhteydessä voidaan nimetä rekisteröidyille yhteyspiste. 2.) Edellä 1 kohdassa tarkoitettua järjestelystä on käytävä asianmukaisesti ilmi yhteisten rekisterinpitäjien todelliset roolit ja suhteet rekisteröityihin nähden. Järjestelyn keskeisten osien on oltava rekisteröidyn saatavilla. 3.) Riippumatta 1 kohdassa tarkoitettua järjestelyn ehdoista rekisteröity voi käyttää tämän asetuksen mukaisia oikeuksiaan suhteessa kuhunkin rekisterinpitäjään ja kutakin rekisterinpitäjää vastaan.

tarkentaen säädetty. Lain perusteluissa on kuvailtu ”päävastuulliselle” rekisterinpitäjälle tämän lain perusteella tarkoitettuja tehtäviä. Rekisterinpitäjän tehtävät tulisi kuitenkin säätää siten, että ne käyvät ilmi itse säännöksestä. Läpinäkyvyyssperiaatteen mukaisesti, ottaen huomioon tietosuoja-asetuksen 26 artikla sekä resitaali 79⁵, tulee lainsäädännöllä toteutetun yhteisrekisterinpitäjyyden osalta huolehtia siitä, että jäsenvaltion lainsäädännössä määritellään selkeällä tavalla myös rekisterinpitäjien vastuualueet.

Tältä osin säännösehdotukset edellyttävät tarkennuksia ja täsmennyksiä.

Muu lainsäädäntö

Ehdotuksen jatkovalmistelussa tulee ottaa huomioon hallituksen esitys (HE 9/2018 vp) eduskunnalle EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi.

LIITE

Tietosuojavaltuutetun toimiston lainsäädäntölausuntoja varten annettu ohje
16.10.2017

⁵ Resitaali 79) Rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien suojelu sekä rekisterinpitäjien ja henkilötietojen käsittelijöiden velvollisuudet ja vastuut esimerkiksi valvontaviranomaisten suorittaman seurannan ja niiden toteuttamien toimenpiteiden yhteydessä edellyttää, että tässä asetuksessa säädettyt vastuualueet jaetaan selkeästi, myös silloin kun rekisterinpitäjä määrittää käsittelyn tarkoitukset ja keinot yhdessä muiden rekisterinpitäjien kanssa tai kun käsittely suoritetaan rekisterinpitäjän puolesta.